

KRONIKA

KONFERENCIJOS

Miestas ir žmogus

1990 m. spalio 12–13 dienomis Klaipėdoje vyko konferencija "Miestas ir žmogus: mitai ir utopijos"¹. Ją organizavo Lietuvos filosofų draugijos Klaipėdos skyrius, materialiai rėmė Klaipėdos firma "Arta". Tai antroji konferencija Klaipėdoje; pirmoji buvo surengta 1989 m. rudenį.

Konferenciją įžanginiu žodžiu pradėjo Klaipėdos miesto tarybos pirmininkas V. Čepas.

Žmogaus ir vietovės sandūros ontologinės problematikos išryškinimui, jos pagrindimui precizinių metafizikos kategorijų lygmenyje savo pranešimą paskyrė A. Šliogeris (Vilniaus universitetas). Jo pranešimas "Filotopijos metmenys" – tai sistemiškas ontologijos etiudus, sutelktas į ontinio žmogaus ir vietovės sąlyčio apibrėžties paiešką. Filotopija pranešinio autorius įvardijo tokį mąstymą, kuris "nukreiptas į būties atvirumo vietą ir į tą vietovę, kurioje įvyksta būties atvertis".

K. Stoškus (Vilniaus universitetas) konferencijai parengė pranešimą "Mitologinės tradicijos ir istorijos konfliktas miesto kultūroje". Jame išryškinamas mito ir miestų civilizacijos genezės nevienalaikiškumas. Būtent mitai, pasak pranešimo autoriaus, užtikrina miesto įsigyvenimą kultūrinėje terpėje, atliks jo etiologinio įprasminimo, autoriteto įteisino bei vaidmens sakralizavimo funkcijas. Mitologinės tradicijos dėka miestas buvo sureikšmintas ir interpretuotas kaip pasaulinis, net kosminis reiškinys. Kita vertus, istorinės raidos sąlygotas miesto veiklos išsiskaidymas lėmė ir klasikinio mito vientisumo suirimą, jo ilgaamžio sociokultūrinio autoriteto destrukciją.

L. Donskis (Vilniaus universitetas) pranešime "Mito ir istorijos sandūra Vakarų miesto civilizacijoje" kėlė ir argumentavo idėją, jog miestas ontokultūrinėje ir sociokultūrinėje plotmėse reiškėsi pirmiausia kaip fundamentaliųjų kategorijų "laikas" ir "erdvė" turinio suponavimo bei to turinio reorganizavi-

¹ Konferencijos medžiaga paskelbta leidinyje "Miestas ir žmogus: mitai ir utopijos". – Klaipėda. – 1990

mo epicentras. Nors miestas atsiranda kaip sakralinis, religinis, mitinėnis "erdvės" ir "laiko" sampratonis įprasminamas fenomenas, tačiau jau antikinis miestas laikytinas "mito ir istorijos įtampos lauku". Viduramžių miestas aptiriamas kaip "sakralinio ir sekuliarinio erdvėlaikinių polių optimalaus balanso bei taikaus dualizmo epocha". Renesanso kultūrinė orientacija, reorganizavusi miesto idėją ir miesto fizinę realybę pagal "natūraliosios tvarkos" principus, atvėrė kelią tai vakarietiškai miesto refleksijai, kuri fiksuoja dramatišką "mitinio" ir "istorinio" miestų antinomiją. Pranešime apžvelgiamos vėlesnių laikų pastangos atstatyti mitinį – sakralinį miesto statusą ir parodoma, kodėl jos neretai tėra utopinės.

R. Kazlauskas (Vilniaus universitetas) pranešimą "Miestas ir pilietinė visuomenė" paskyrė tam miesto evoliucijos aspektui, kuriame mėginta įžvelgti, "kaip mieste formavosi pilietinė visuomenė, t.y. dialogu, sutartinis ir tolerancija grindžiama ir kaip tik todėl jau nebe gamtiškai surėdyta žmonių bendrija". Pranešimas išskyrė tris istorinius miesto tipus: orientuotą miestą, graikų polių, Romos miestą, parodydamas skirtingą ir nevienareikšmį kiekvieno jų vaidmenį valstybės, pilietinių asociacijų ir piliečio-asmens raiškų sąlygojime.

V. Valevičius (ŠPI Klaipėdos fakultetas) pranešime "Vieništumas mieste" akcentavo mintį, jog mūsų publicistikroje ir net kultūrologijoje itin gajus deklaratyvus, emocijomis pagrįstas kaimo "natūralumo" ir miesto, kaip svetimo žmogaus prigimčiai darinio, supriešinimas. Šią poziciją siūlė vertinti kritiškiau, analizuoti kaimo ir miesto opoziciją platesniame visuomenės raidos kontekste.

L. Jakavonytė (Lietuvos konservatorija) savo pranešime "Religijos situacija urbanistinėje civilizacijoje" vadovavosi nuostata, kad religingumas bei jo pokyčiai Megapolio struktūroje įtakoje nagrinėtini trijuose skirtinguose religingumo raiškos lygmenyse: personaliniame, konceptualiniame ir ritualiniame. Ji tvirtino, jog ritualinis (bendruomeninis, parapijinis) religingumas urbanizacijos sąlygomis neišvengiamai nyksta. Konceptualinio religingumo egzistavimo galimybės didmiestyje irgi yra sudėtingos, nes pasigendama adekvačių teologinių – pastoracinių doktrinų. Individualus-personalinis religingumas pranešime buvo interpretuotas kaip "vietintelė oazė", kurioje žmogus atsigręžia į autentiškas religines vertybes.

Pranešime "Filosofinis diskursas, istoriosofinė kultūrfilosofija ir Lietuva" *M. P. Šaulauskas* (Vilniaus universitetas) Vakarų miesto fenomeną apžvelgė "individo filosofijos" kontekste. Sokratiškąjį individualųjį atsiskaitomybinumą įvardijęs "esminiu Vakarų filosofinio diskurso principu", pranešėjas nag-

rinėjo jo konceptualinę raidą, apžvelgė su šiuo principu konfrontavusias metodologines tendencijas.

Pranešime "Utopija, konfliktas ir utopinė inžinerija" R. Kacevičius (Vilniaus universitetas) sutelkė dėmesį į utopinės sąmonės genezės bei socialinių utopijų tipologijos klausimus. Išryškino skirtumus tarp "utopijos-modelio", "utopinio projekto" ir "utopinės veiklos programos". Teoriškai pagrindė "mito" ir "utopijos" skirtumą; socialinės utopijos, skirtingai nuo mito, deklaruoja bekonfliktiškos visuomenės ar grupės sąrangos galimybę. Lygindamas miesto ir kaimo kultūrą jų sąveikavimo su totalitarinėmis ideologijomis aspektu, pastebėjo, jog tradicinis kaimo kultūros ir totalitarizmo principų giminingumas glūdi jų nepakantume individualybei; miesto kultūrą šiuo požiūriu reiktų vertinti palankiau.

A. Bumblauskas (Vilniaus universitetas) pranešimą "Ar būta miestietiškos civilizacijos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje?" paskyrė problematikai, kuri atsiranda dėl Lietuvos istorinei raidai adekvačių teorinių bei empirinių kriterijų, patikimai liudijančių miesto civilizacijos ir miesto ideologijos atsiradimą mūsų krašte, paieškų.

A. Piepalis (Maskva) pranešime "Hermano Finšterlino architektūrinės fantazijos" miesto ir utopijų sąveikos problematiką papildė savitu aspektu: jis, remdamasis šio XX a. menininko kūrybos pavyzdžiu, nagrinėjo utopinių atėities miesto vizijų specifiką šiuolaikinėje architektūroje.

V. Puplys (ŠPI Klaipėdos fakultetas) parengė pranešimą "Aukštoji mokykla Klaipėdoje: praeitis, dabartis, ateitis", kuriame apžvelgė ir periodizavo istorinę mokymo įstaigų raidą šlame mieste nuo XIII a. iki mūsų dienų.

M. Karalienė (Vilnius) pranešime "Apie Lietuvos gyventojų migraciją" pateikė statistinių duomenų apie svarbiausių demografinių procesų vyksmą mūsų krašte 1940–1990 m. laikotarpiu.

D. Pūras (Vilniaus universitetas) konferencijai parengė pranešimą "Vaikų psichinė sveikata: rizikos veiksniai ir tarnybos modeliai". Jame akcentavo vaikų psichinės sveikatos naujos sampratos reikmę ir ją atitinkančių socialinių tarnybų būtinumą Lietuvoje.

Pranešimą "Apie XX a. Tartu miesto naujuosius rajonus" skaitė A. Ksenofontovas (Talinas). Remdamasis konkrečiau miesto architektūrinės ir socialinės raidos ypatybėmis, jis kėlė miesto "centro" ir jo "pakraščių" sąsajų kolizijas kaip teorinės refleksijos vertą problemą.

G. Baužytė-Čepinskienė (Vilniaus universitetas) pranešime "Biblinio Apokalipsės mito interpretacija D. H. Lorenso (Lawrence) kūryboje" aptarė,

kaip buvo realizuojamos esminių šio mito prasmų korektyvos, kaip ir kodėl rašytojas siekė naujos krikščionybės ir pagoniškojo pasaulėvaizdžio sintezės.

Miesto statuso neapibrėžtumas dabartinėje Lietuvos jurisdikcijoje bei politinėje-ideologinėje situacijoje buvo *A. Acaus* (ŠPI Klaipėdos fakultetas) pranešimo "Miestas valstybėje" leitmotyvas.

L. Zasiamauskas (ŠPI Klaipėdos fakultetas) pranešime "Sakralinis miesto kultūros matmuo" atkreipė dėmesį į tai, kad sakrališkumo ir profaniškumo priešstata, religijos fenomenologų (R. Otto, M. Eliade) konstatuota kaip universalus, kultūrinį kontekstą bei jo prasmes generuojantis žmogaus raidos būdas, gali būti metodologiškai vertinga, tyrinėjant miesto ir mito sandoras. Pastarosios priešstatos archetipinis gyvybingumas įžvelgiamas ir šiuolaikinio miesto fiziniuose struktūrose, ir dabartinio miestiečio elgsenos stereotipuose, todėl vargu ar apskritai galima demitologizuota miesto kultūra.

A. Tymonas (ŠPI Klaipėdos fakultetas) perskaitė pranešimą "Miestas ir jo pilietis", kuriame aptarė asmenybinio žmogaus atstovavimo savo miestui problemas.

Tai, kokių ideologinių nuostatų veikiamas buvo ir tebėra teorinis urbanizacijos vyksmo Lietuvoje procesų išmanymas, savo pranešime "Žmogus kaimo ir miesto ribų sankirtoje: ideologijos ir metodologija" aptarė *P. Žakaitis* (Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetas). Pranešime kėlė metodologijos prioriteto ideologijų atžvilgiu reikmę, polemizavo su populiariu požiūriu, jog didmiestyje žmogui lemta beveik neišvengiama jo egzistencinės orientacijos destrukcija – "bevietiškumas".

P. Žakaitis